

SECOND SESSION
CHAIRMAN: PROF. DR. FEZA GÜNERGÜN
26 May 2014 MONDAY 10.45-12.15

SAĞLIK MERKEZİ OLARAK OSMANLI SARAY ECZANELERİ

Nuran Yıldırım¹

¹Prof., İstanbul University, İstanbul Faculty of Medicine, Dept. of the History of Medicine and Ethics, İstanbul, nurany@gmail.com

Topkapı Sarayı'nda ilaçlar Hekimbaşı Odası/Başlala Kulesi'nde, hekimbaşının gözetiminde ve sıkı güvenlik önlemleri altında eczacıbaşı tarafından hazırlanırdı. Ayrıca sarayda büyük bir eczane bulunuyordu. Helvahâne'de de dönemin ilaçları sayılan çeşitli macun, şurup, tiryak, hap ve pastiller ile saç boyası, sabun ve pudralar üretilirdi.

Fatih Sultan Mehmed, gece hastalananlar için Kiler-i Hassa Koğuşu kapısının dışına bir ecza dolabı yaptırmıştı. Bu dolaba çay, ihlamur, çiçek suları, lokman ruhu, afyon ruhu, kırmızı, tiryak ve hintyağı gibi zararsız şeyler konurdu. Ayrıca kan almak için hacamat aleti ve lavman aletleri de bulunurdu. Ecza dolabı koğuşta bulunan eski ve tecrübeli ağaların gözetiminde kullanılırdı.

Hemen hemen 400 yıl Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi olan Topkapı Sarayı, Sultan Abdülmecid'in önce Çırağan (1844) sonra da Dolmabahçe Sarayı'na taşınmasıyla (1856), eski padişahların ailelerine terk edilmiştir. Dolmabahçe Sarayı'nda 15 yıl oturan Abdülmecid'in yerine geçen kardeşi Sultan Abdülaziz (1861-1876), Çırağan ve Beylerbeyi Saraylarını kullanmıştır. Yıldız Sarayı'nı tercih eden II. Abdülhamid (1876-1908) tahttan indirildikten sonra yerine geçen V. Mehmed Reşad (1909-1918) Dolmabahçe Sarayı'na yerleşmiştir. Sultan Vahideddin (1818-1922) ise Yıldız Sarayı'nda yaşamıştır. Sultan Abdülmecid'den itibaren devletin yönetim merkezi olarak kullanılan saraylarda hastane bulunmamaktaydı. Saray hastanelerinin yerini, sağlık merkezleri olarak kullanılan saray eczaneleri almıştı.

Bu bildiri 19. yüzyılda sağlık merkezi olarak kullanılan saray eczaneleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Saray eczaneleri, eczacılık tarihi

OTTOMAN COURT PHARMACIES AS HEALTH CENTERS

At the Topkapı Palace, medications were prepared by the chief pharmacist with high-security measures, under strict supervision of the head physician. There was also a large pharmacy at the Palace. In *Helvahâne* (imperial kitchen), various pastes, syrups, theriacs, pills and pastilles as well as hair dyes, soaps, and powders were produced.

Fatih the Conqueror had installed a medicine cabinet outside the Savor Pantry Dorm for people getting sick at nights. Harmless substances such as tea, linden, neroli, ethyl ether, laudanum, cochineal, theriac and castor oil were place in this cabinet. It also included bloodletting tool and enemata tools. The medical cabinet was used under supervision of the old and experienced masters in the Dorm.

The Topkapı Palace, which served as the administration center of the Ottoman State for nearly 400 years, was left to the families of ex sultans as Sultan Abdülmecid, first moved to the Çırağan Palace (1844) and later to the Dolmabahçe Palace (1856). Abdülmecid, who habited the Dolmabahçe Palace for 15 years, was replaced by his brother Sultan Abdülaziz (1861-1876) that used the Çırağan and Beylerbeyi Palaces. After Abdülhamid II (1876-1908), who preferred the Yıldız Palace, was overthrown, he was replaced by Mehmed Reşad V (1909-1918) that settled in the Dolmabahçe Palace. Sultan Vahideddin (1818-1922) lived in the Yıldız Palace. Beginning from Sultan Abdülmecid, palaces that were used as the administrative center of the state no longer included any hospitals. The palace hospitals were replaced by palace pharmacies that were used as health centers.

This study will handle the court pharmacies that were used as health centers during the 19th century.

Keywords: Court pharmacies, history of pharmacy